

Strana 1:

Grafická kniha ako interpretačný a učebný problém
(alebo predpoklad rozvíjania detského myslenia
a schopnosti učiť sa)

Martina Petriková, Inštitút slovakistiky a mediálnych štúdií,
Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove
e-mail: mpetrikova9@gmail.com

Grafická kniha ako interpretačný a učebný problém (alebo predpoklad rozvíjania detského myslenia a schopnosti učiť sa)

Abstrakt

V príspevku sa venujeme problematike grafickej knihy ako interpretačného a učebného problému či predpokladu rozvoja detského myslenia a schopnosti učiť sa v kontexte nižšieho sekundárneho vzdelávania.

Vychádzame z ISCED2 a z teórie R. Fishera (2004), pričom v závislosti od špecifických cieľov analýzy a interpretácie umeleckého diela v kontexte didaktickej komunikácie, ako aj v súlade s ambíciou rozvíjať detské myslenie a schopnosť učiť sa navrhujeme také vyučovacie stratégie a metódy, ktoré pomôžu naplniť deklarovaný zámer. Zároveň uvažujeme o možnostiach recepcie umeleckého diela v prostredí školy a ponúkame návrh na prácu s grafickou knihou, ktorý sa môže stať aj metodickým návrhom v kontexte prípravy potenciálnych učiteľov slovenského/cudzieho jazyka a literatúry.

Kľúčové slová

literárny/vizuálny text, didaktická komunikácia, rozvíjanie detského myslenia a schopnosti učiť sa, nižšie sekundárne vzdelávanie, ISCED2, práca s textom v prostredí školy

Úvod do problematiky

Podľa Františka Mika a Antona Popoviča (1978, s. 187) je **literárne dielo** výpoveďou svojho tvorcu o skutočnosti a platí vzhľadom na iné literárne diela, teda so zreteľom na literárnu tradíciu, ktorú ďalej rozvíja alebo popiera prínosom novej estetickej informácie. V kontexte umeleckej tvorby možno uvažovať aj o **grafickej knihe**, ktorá využíva literárny a výtvarný jazyk. V systéme literatúry, ako i výtvarného umenia je umelecké dielo motivované aj z roviny spoločenského života a vývinu, spätne ich ovplyvňuje v procese estetickej komunikácie, čím naplňa svoje poslanie.

Estetickú komunikáciu chápeme ako proces prenosu estetickej informácie (správy) v literárnom/výtvarnom diele medzi autorom (vysielateľom správy) a čitateľom/divákom (príjemcom správy) v istej spoločenskej a literárnej situácii (porovnaj Miko – Popovič, 1978, s. 186). Je pritom zrejmé, že vonkajšia skutočnosť (životná aj umelecká) sa v podobe látky stáva zásobárňou témy, literárne (alebo aj výtvarne) transformovaného rozsahu životných javov, takže podmieňuje umelecký prínos autora (pozri Rakús, 1994, s. 5 – 12). Umelecký text spätne ovplyvňuje mimoliterárny kontext a tak naplňa svoje špecifické poslanie.

Umenie je dialogickou formou poznania (pozri Bachtin, 1988), a preto naplnenie jeho zmyslu predpokladá prítomnosť niekoho, kto v pozícii modelového čitateľa (alebo diváka pri recepcii výtvarného diela) bude v procese recepcie textu viesť „dialóg“ s modelovým autorom, aby sa odkryl zámer textu. Podľa Umberta Eca (1995, s. 67) zámer textu odobrí „legitímnu interpretáciu“ modelového čitateľa (diváka). So zámerom (literárneho/vizuálneho) textu splyva modelový autor, ktorého nachádza modelový čitateľ (divák). Jeho interpretácie sú kontrolované vnútornou súdržnosťou literárneho/vizuálneho textu, t. z., že „každú interpretáciu určitej časti textu možno akceptovať, ak ju potvrdí, a zavrhnúť, ak ju spochybní iná časť toho istého textu“.

Základný **model estetickej komunikácie**, ktorý rešpektuje hranice „legitímnej interpretácie“, v nadväznosti na Viliama Oberta (2003) a Umberta Eca (1995) možno pre potreby recepcie grafickej knihy znázorniť aj takto:

odosielateľ [modelový **autor**] ↔ **kontakt** (grafická **knih**a) [zámer textu] ↔ **príjemca** [modelový **čitateľ/divák**]
→ **kód** [literárny/výtvarný **jazyk**] ←

Ak uvažujeme o recepcii grafickej knihy, potom musíme zdôrazniť, že jej zmysel je výrazom spolupôsobenia myšlienok zaznamenaných slovom i v názornej obrazovej podobe v procese kreovania diela. Grafická kniha je významovo intenzifikovaná prostredníctvom ilustrácií textu.

Komunikácia medzi vypovedateľným a viditeľným je často výrazom obojsmerného úsilia o prekonanie hranice medzi slovom a obrazom

(pozri Petříček, 2014). Toto úsilie sa presadzuje aj prostredníctvom nejednotnej alebo ozvláštnenej typografickej podoby znakov, ktoré sa usilujú o integráciu slova s obrazom.

Proces kódovania estetickej informácie podmieňuje aj proces jej dekódovania. Dekódovanie významu grafickej knihy vyžaduje poznanie dvoch jazykových kódov, a to literárneho (vypovedateľné, jazyková referencia, diskurz – pozri Petříček, 2014) a výtvarného jazyka (viditeľné, výtvarná reprezentácia, figúra – pozri Petříček, 2014; s prvkami a zložkami – bod, línia, plocha, farba, tvar, priestor, svetlo a tieň, kompozícia a pod.). Pri interpretácii grafickej knihy sa teda musí zúročiť literárnovedné a umenovedné poznanie.

Grafická kniha ponúka množstvo otázok, na ktoré môže potenciálny recipient odpovedať (typy kontrastov – veľké a malé, tvrdé a mäkké, svetlé a tmavé, farby a ich využitie, pozadie, 3D efekt, písmo textu, detaily, dosahovanie nálady, čitateľovo vnímanie textu a obrazu, paralely s reálnym životom, zmysel artefaktu; pozri McCloud, 1993, podľa Cimermanová, 2014, s. 88 – 89), a tak smerovať k porozumeniu a chápaniu umeleckého diela, ktoré využíva kódy dvoch druhov umení.

„Spolubytie“ slova a obrazu pri kreovaní zmyslu umeleckého obrazu sveta v grafických knihách sa stáva podnetom pre literárnu výchovu, ktorá zohľadňuje medzipredmetové vzťahy v kontexte nižšieho sekundárneho vzdelávania. Je teda zrejmé, že „riešenie“ interpretačných problémov, „legitímne“ (pozri Eco, 1995) odhaľovanie významu a zmyslu („spolubytia“) slova a obrazu v procese recepcie grafických kníh na hodinách literárnej výchovy sa môže stať nielen zdrojom emotívneho druhu poznania, ale aj prostriedkom žiackeho literárneho/výtvarného sebavyjadrenia (verbálnej/realizačnej/vizuálnej interpretácie).

Je potrebné, aby na zvládnutie takýchto interpretačných a učebných výziev boli metodicky pripravení učitelia, prípadne študenti učiteľstva slovenského/cudzieho jazyka a literatúry ako potenciálni učitelia.

Interpretácia grafickej knihy vo výchovno-vzdelávacom procese si vyžaduje voľbu vhodných interpretačných metód, ktoré v nadväznosti na ISCED2 a v našom prípade aj na teóriu R. Fishera (2004, s. 7 – 9) vedú k samostatnému a účinnému učeniu sa (prostredníctvom recepcie obrazu a textu) a k rozvoju (kritického) myslenia prostredníctvom vybraných stratégií (učenie s myslením, kladenie otázok, plánovanie,

diskusia, mentálne mapovanie, divergentné myslenie, kooperatívne učenie, individuálne vedenie, hodnotenie, vytváranie učebného spoločenstva). V priebehu interpretačného procesu sa môže rozvíjať (verbálne, vizuálne) vnímanie a (vizuálne, verbálne, divergentné, teda tvorivé, kritické) myslenie potenciálneho recipienta umeleckého diela, no predovšetkým sa formuje a rozširuje priestor pre emocionálne zakúšanie (v umeleckom obraze modelovanej) skutočnosti a jej fantazijné presahovanie recipientom.

Podľa inovovaného štátneho vzdelávacieho programu pre predmet slovenský jazyk a literatúra v nižšom sekundárnom vzdelávaní je cieľom literárnej výchovy rozvíjanie čitateľských a interpretačných zručností žiakov. To znamená, že žiak by mal prechádzať od čítania so simultánnym porozumením k analýze štruktúry textu a identifikácii jeho významu, aby napokon dospel k jeho hodnoteniu (podľa IŠVP, 2014).

V komunikačno-zážitkovom modeli vyučovania literárnej výchovy sa teda kladie dôraz na rozvíjanie čitateľských a interpretačných zručností, pričom práve učiteľ ponúka podnety a pripravuje podmienky na to, aby si žiak osvojoval poznatky sám. Vyberáme niektoré spomedzi kľúčových kompetencií a literárnovedných pojmov, ktoré by si žiak mal osvojiť, prípadne rozvíjať v školskej literárnej komunikácii, a to v procese interpretácie (slovenskej, prípadne cudzojazyčnej mutácie) grafickej knihy Josteina Gaardera Anton a Jonatán.

V nadväznosti na problematiku interpretácie vybranej grafickej (či obrázkovej) knihy budeme uvažovať o tých literárnovedných kategóriách, ktoré synekdochicky zastupujú vecný obsah predmetu literárna výchova (pozri ISCED2): autor, spisovateľ, text, čitateľ, divák, ilustrácia, téma (problém) textu, súvislosti medzi textom a ilustráciou (slovo a obraz), umelecká literatúra, próza ako súčasť umeleckej literatúry – žánr (príbeh s chlapčenskou postavou), štylisticko-lexikálna analýza prozaického textu, vonkajšia kompozícia (nadpis, odsek, kapitola, dialóg, monológ, súvislosť medzi nadpisom a textom), analýza významovej roviny prozaického textu, dej, prostredie, literárna postava (ako fikcia autora), hlavná a vedľajšia postava, charakteristika literárnej postavy, rozprávač, literatúra pre deti, hlavná myšlienka, estetický zážitok, čítanie s porozumením, čítanie ako prostriedok

sebarozvoja človeka: učenie sa novým poznatkom, komunikácia o nových poznatkoch, tvorba vlastného systému hodnôt.

Z hľadiska získavania a upevňovania kľúčových kompetencií a naplňania špecifických cieľov literárnej výchovy by mal žiak dospieť k chápaniu umeleckého diela ako autorovho modelu sveta. Mal byť schopný uplatniť osvojené literárnovedné pojmy pri interpretácii vybraného literárneho textu, mal by vedieť vysvetliť pojem próza (príbeh s chlapčenským hrdinom) a umelecká literatúra. Mal by byť schopný analyzovať ilustráciu v súvislosti s textom. Pri štylisticko-lexikálnej analýze by mal vedieť vyhľadať vybrané jazykové, tematické prvky a vysvetliť ich funkciu v rámci estetickkej účinnosti umeleckého diela. Mal by rozvíjať svoju schopnosť vcítiť sa do vnútorného sveta iných a sformulovať subjektívne hodnotenie textu, aby dospel k chápaniu estetickkej hodnoty literatúry, ba aj umenia.

Vo väzbe na vyslovené ponúkame **metodikú realizácie vyučovacej hodiny/hodín**, v priebehu ktorej/ktorých žiak získa prezentované kľúčové kompetencie, v analyticko-interpretáčnom procese nadobudne poznanie o uvedenom pojmosloví, ba aj rozvinie schopnosť myslieť (premýšľať) o literatúre a učiť sa.

Od zámeru textu k metodickkej realizácii vyučovacej hodiny

1. Poznámky k interpretácii grafickej knihy alebo O krehkosti a zraniteľnosti detského bytia

V roku 2014 bol v slovenskom preklade vydaný Josteinov Gaarderov umelecký text pre čitateľa od sedem rokov, Anton a Jonatán. Jeho ilustrátorom sa stal Akin Düzakin, takže Gaarderovo pýtanie sa na to podstatné, čo ovplyvňuje dieťa a núti ho premýšľať, sprevádzajú aj obrázky ako partneri textu. Príbeh Antona a Jonatána rieši zásadné filozofické otázky, ktoré vyrastajú zo zlomových dejov v živote dieťaťa, alebo aj inak, v tomto prípade z metamorfujúcej sa skutočnosti detskej hračky, medvedíka Antona. Ten je antropomorfizovanou postavou, ktorá reprezentuje „detský aspekt“ v literatúre pre detského čitateľa a zo svojej perspektívy vyrozpráva fragment životného príbehu o pevnom priateľstve s chlapcom Jonatánom a o jeho uzavretí sa pod vplyvom dopravnej nehody a Jonatánovej smrti.

Obr. 1. In: <http://www.akinduzakin.com/anton-og-jonatan/>

O udalostiach, ktoré prežívajú Jonatán a Anton, rozpráva medvedík. Vypovedá jednoduchým jazykom a štýlom, teda z detskej perspektívy, aby svoje priateľstvo budovali a upevňovali. Pohyb na bicykli vo svete, či v meste, v ktorom sú ľudia pragmaticky orientovaní („Zastavil sa pred obchodom. Počuli sme, čo ľudia hovoria. Musíme kúpiť syr a mlieko, vraveli. Musíme si kúpiť paradajky a uhorky. A noviny. Nesmieme zabudnúť na noviny!“ Gaarder, 2014, nečíslovaná strana), umožňuje, aby detské postavy pozorovali dianie. Aj preto môže Anton priamo pomenúvať to, čo je viditeľné, a nepriamo zasa to, čo vypovedá o povahe života moderného človeka. Anton rozpráva v minulom čase, čo znamená, že podnetom pre príbeh o priateľstve je „ruptúra“ vo vzťahu, či inak, odmlčanie sa detskej/chlapčenskej postavy.

Obr. 2. In: <http://www.akinduzakin.com/anton-og-jonatan/>

Sila priateľstva a intenzita prežívania spoločných chvíľ sa pretaví do Jonatánových výpovedí, ktoré sprostredkuje medvedík, o šťastnom a plnohodnotne prežívanom detstve: „Svet patrí nám, hovorieval často. Teraz je náš čas. Predtým tu žili mamuty a dinosaury. No teraz sme dôležití my. Anton dodal: No povedz, či nie sme šťastní? Môžeme sa bicyklovať po meste a všetko spoločne prežívať. Sedával som v košíku pred riadidlami. Bol som Jonatánov najlepším priateľ.“ (Gaarder, 2014, nečíslovaná strana).

Tematizované činnosti a napodobivé hry, ktoré vyplňajú čas detstva, premieňajú detský svet na jeho optimistickú a fantáziou metamorfovanú verziu. Fantáziou kreované dopravné prostriedky ako raketa, ponorka, vlak, či helikoptéra umožňujú imaginatívne cesty dieťaťa a jeho personifikovaného priateľa na Mesiac, pod morskú hladinu, či do miest a lesov: „Nechodili sme sa len bicyklovať. Jonatán nás poslal vo svojej rakete na mesiac. A tam sme sa hrali na schovávačku. Nájsť na mesiaci dobré miesta, kde sa dá skrýť, nie je vôbec ľahké. Nič tam nerastie, ani kríky, ani stromy.“ (Gaarder, 2014, nečíslovaná strana).

Obr. 3. In: <http://www.akinduzakin.com/anton-og-jonatan/>

Oproti takýmto cestám sa však situuje cesta do reálneho sveta a reálneho mesta nefiktívnym dopravným prostriedkom, bicyklom. Na tejto ceste sa stane, že naivné alebo nedorastené, ale vlastne iba veľmi krehké, či neopatrné ľudské mláďa, ktoré ťažko rozpoznáva hranice a rozhraničuje fantazijný a reálny svet, narazí na mantinely vlastných potencialít: „V tej chvíli, keď Jonatán uvidel veľkú dodávku, zbadal som ju aj ja. Musíš brzdiť, pomyslel som si. Jonatán, brzdi! V plnej rýchlosti sme sa zrazili s bielou dodávkou, až to zahučalo. Náraz vymrštil Jonatána z bicykla. A mňa tiež.“ (Gaarder, 2014, nečíslované strany).

Výpoveď medvedíka o osamotení a vradení sa medzi ostatné hračky, teda medzi neživé tvory je mnohovýznamová: „V nemocnici sa nič nedialo. Jonatán celý čas iba spal. Ja som musel čakať na chodbe. Nakoniec prišla Jonatánova mama a ocko a vzali ma so sebou. Teraz som zasa v našej izbe. Položili ma na policičku k ostatným hračkám. Nepáči sa mi, že vedľa mňa sú ruské matriošky. Nevedia rozprávať. Každá z nich vie byť iba menšia či väčšia ako tá vedľa.“ (Gaarder, 2014, nečíslovaná strana). Rovnako možno čítať aj obrazovú výpoveď. Motív osamoteného medvedíka situovaného v jednej z poličiek a potom v detailnom zobrazení na ploche ďalších dvoch strán upozorňuje na krehkosť a neistotu „do kúta zatlačeného“ detského bytia bez tých, ktorí môžu, ba musia vystielat' svojou blízkosťou detský svet.

Obr. 4. In: <http://www.akinduzakin.com/anton-og-jonatan/>

V závere sa dopovedia, ale vlastne iba predpovedia omnoho závažnejšie obsahy: „Anton, povedal Jonatán. No povedz, či nie sme šťastní? Svet patrí nám, hovorieval často. Teraz je náš čas.“ (Gaarder, 2014, nečíslovaná strana). Vypovie sa o nedozernom prerastaní záhrady fantázie do výšok, v ktorých či z ktorých nazeráme na ten náš svet, svet stvorený pre radosť v tom našom čase, o ktorom je Gaarderova kniha s filozofickým dosahom a v ktorom sa dieťa a obraz detstva stretávajú s tenzívne zakrivenou realitou života.

Obr. 5. In: <http://www.akinduzakin.com/anton-og-jonatan/>

Obrázky Akina Düzakina pomáhajú detskému čitateľovi porozumieť sile vzájomného priateľstva. Cez motív neoddeliteľnej dvojice chlapca a medvedíka, pozorujúcich svet a situujúcich sa do aktuálneho, totiž prežívaného času, sa naznačí, že život dieťaťa nemožno oddeliť od učiacej hry, ba ani od fantastických dejov. To, čo je minimalizované v živote dospelého, v živote dieťaťa nadobúda iné rozmery a rozširuje jeho obzory do nedozerných diaľok.

2. Metodický návrh na prácu s grafickou knihou v prostredí školy

Téma: Obraz dieťaťa a detstva v grafickej knihe

Cieľ:

- vzdelávací: identifikovať zmysel/posolstvo Gaarderovho umeleckého a filozoficky ladeného textu s chlapčenskou postavou prostredníctvom tvorivej interpretácie, reflektovať obraz dieťaťa a detstva, ako aj jemu prislúchajúci „herný/fantáziou kreovaný“ – reálny model sveta a im prislúchajúce hodnoty, osvojiť si a rozvíjať poznanie o vybraných literárnovedných kategóriách, identifikovať tému, hlavnú myšlienku a problém príbehu a jeho obrazov, detskú/chlapčenskú postavu, prostredie, v ktorom poľudštená postava prežije tenzívnu situáciu (stret so skutočnosťou – zrážka s dodávkou – strata priateľa) a v ktorom sa „dej“ príbehov (obrazov) odohráva a pod.;
- výchovný: uvoľnenie a rozvíjanie tvorivosti, rozvíjanie fantázie, rozvíjanie schopnosti identifikovať a riešiť problém, vcítiť sa do vnútorného života iných, porovnávať a hodnotiť tematizované životné situácie a modely sveta, ako aj pomenovať citovú, etickú, filozofickú hodnotu príbehom sprostredkovaného odkazu (príbeh pevných a „uzatvárajúcich sa či uzatvorených“ priateľstva dieťaťa a hračky) vo vzťahu k systému hodnôt, rozvíjanie spolupráce a spolupatričnosti pri riešení problémov v skupine a pod.

Metódy:

- učenie s myslením: dialogické metódy (diskusia), vysvetľovanie, vyhľadávanie informácií, čítanie, interpretácia a analýza textu a obrazu, tvorba máp, modelov (imaginatívneho)

sveta, navrhovanie schém, tvorba osnovy, riešenie logických problémov, tvorivé písanie, tvorivé kreslenie, montáž a pod.,

- kladenie otázok.

Úlohy:

Na základe diskusie *definujte*, čo je **umelecká literatúra**. V úryvkoch z príbehu *identifikujte* znaky umeleckej literatúry a zapíšte ich pod seba do stĺpca (opakovanie motívu cesty, obrazné jazykové pomenovania...). *Uvažujte*, do akej miery môže umelecká literatúra stvárňovať problémy, ktoré sa riešia aj v životnej skutočnosti?

Vyhľadajte informácie a *vysvetlite*, kto je **autor (spisovateľ alebo ilustrátor)**. Pomenujte autorov príbehov.

Vysvetlite, aký je vzťah medzi **textom a ilustráciou**.

Navrhните postup, ako odlišiť **literatúru pre deti** od literatúry pre dospelých. *Vysvetlite*, prečo možno príbeh zaradiť do literatúry pre deti a mládež. *Diskutujte* v skupinách a svoje tvrdenia zdôvodnite. *Vyhľadajte* informácie a *definujte* **prózu s chlapčenskou postavou**. *Zdôvodnite*, prečo vybraná grafická kniha patria k próze s chlapčenskou postavou.

Vysvetlite, do akej miery sa (ne)zhodujú skutočnosť s **obrazom sveta**, ktorý je stvárný v umeleckom diele.

Prečítajte si úryvky (1 – 4) príbehu *Antona a Jonatána* a pozrite si vybrané knižné ilustrácie (2 – 5). *Vysvetlite* súvislosti medzi úryvkami z príbehu a obrázkami. K úryvkom priradte správne obrázky.

Nakreslite na „mape príbehu z obrazov“ tie miesta (**prostredie**), na ktorých sa odohráva príbeh priateľstva.

Na znázornených miestach *nakreslite* **motívy/symboly**, ktoré sa s nimi spájajú, a *vysvetlite* ich význam.

Vytvorte pojmovú mapu príbehu. Príbeh *zaradte* k správne literárnemu druhu. Svoju voľbu *zdôvodnite*.

Navrhните schému príbehu. *Vytvorte* jeho pojmovú mapu. *Vytvorte* osnovu, ktorá uľahčí **reprodukcii textu**, opätovné **čítanie** s porozumením a **interpretáciu** textu.

Uvažujte o **probléme** (problémových miestach) grafickej knihy a pomenujte ho (ich). *Uvažujte*, prečo vyznieva Jonatánov a Antonov svet ako harmonický a fantastický, pokiaľ sa nestane nehoda? *Pomenujte* **tému** textu.

Pomenujte rozprávača príbehu a identifikujte hlavnú postavu či postavy. Postavu a rozprávača príbehu charakterizujte.

Uvažujte, prečo sa stal personifikovaný medvedík rozprávačom príbehu. Uvažujte, ako by sa zmenil zmysel textu, ak by príbeh, tentoraz o strate medvedíka, vyrozprával chlapec Jonatán?

Identifikujte opakujúce sa prvky v texte/obrazoch alebo tie prvky, ktoré narúšajú očakávanie.

Vytvorte otázky, ktoré sa dotýkajú témy/formy textu, a položte ich spolužiakom.

Prirad'te vhodné príklady obrazných jazykových pomenovaní z textu, zapísané v stĺpcoch, k ich pomenovaniam v riadkoch:

zdrobnenina

kráterík

epiteton

dlhé stáročia

metonymia

svet patrí nám

personifikácia

slová odnášal vietor

básnická otázka

No, povedz, či nie sme šťastní?

Uvažujte, prečo (nie) je príbeh a jeho obrazy umelecky hodnotným dielom. Svoje tvrdenie zdôvodnite.

Predvídajte, ako sa bude príbeh vyvíjať a ako sa uzavrie.

Ktoré z **hodnôt** prezentovaných príbehom považujete za dôležité aj pre váš život?

Čo stvárnjuje **ilustrácia**, akú **tému** vyjadruje ilustrátor výtvarnými prostriedkami a postupmi (línia a farba, motívy, téma a pod.)? Prečo je medvedík v kúte poličky, obrázka? **Vysvetlite súvislosť** medzi **textom a obrázkom**.

Vysvetlite radenie a zmysel posledných dvoch obrázkov (č. 4 a 5).

Po prezretí vybraného obrázka sa ho pokúste aj *nakresliť* spamäti, a tak *rozvíjajte* názorné myslenie. *Zdôvodnite* svoj výber a význam využitých výtvarných prostriedkov a postupov.

Po prečítaní textu sprostredkujte tie z informácií, ktoré považujete za nové a prostredníctvom metódy *brainstormingu* vytvorte „zásobáreň“ **hodnôt**, ktoré považujete za dôležité aj pre svoj život.

Zaoberá sa Gaarderov príbeh aj filozofickými problémami? Akými? *Diskutujte*. Svoje tvrdenia *vysvetlite*.

Ktoré z (citových) hodnôt sa zdôrazňujú v príbehu? Použite metódu *brainstormingu*, *diskutujte* a svoje návrhy i tvrdenia *vysvetlite*. Ktoré z hodnôt v umeleckom texte považujete za dôležité?

Prevezmite rolu medvedíka a *dopovedzte/dopíšte* príbeh z jeho pozície (tvorivé písanie: ja-rozprávanie), príp. prevezmite rolu dospelého alebo inej hračky z poličky, ktorú aj nakreslíte (tvorivé kreslenie).

Vytvorte textovú koláž (montáž) a k vybraným postavám doplňte vhodné asociácie, motívy alebo obrázky. Po *interpretácii* textu nakreslite *myšlienkovú* („interpretačnú“) *mapu príbehu*. Pomenujte motívy a tému textu (svet, vnímanie sveta optikou dieťaťa, život, priateľstvo, plnosť bytia, osamotenie, smrť...).

Text ukážky podrobte **štylisticko-lexikálnej analýze**. Ktoré slovné druhy dominujú v ukážke? Aké vety podľa obsahu a zložitosti prevládajú v ukážke? Ktoré z umeleckých jazykových prostriedkov sa nachádzajú v texte?

Podčiarknite tie **časti vonkajšej kompozície** (*nadpis, odsek, kapitola*), ktoré možno priradiť aj k textu Anton a Jonatán. *Vysvetlite* súvislosť medzi nadpisom (názvom) a textom.

Po zostavení osnovy príbehu v skupinách *sformulujte hlavnú myšlienku* textu alebo ju vyjadrite ilustráciou. *Podporte* svoje názorné myslenie.

Záver

V príspevku sme sa venovali problematike grafickej knihy ako interpretačného a učebného problému v kontexte nižšieho sekundárneho vzdelávania. V závislosti od špecifických cieľov analýzy a interpretácie umeleckého diela (Jostaina Gaardera Anton a Jonatán) v kontexte didaktickej komunikácie a v nadväznosti na teóriu R. Fishera (2004) sme navrhli také vyučovacie stratégie a metódy, ktoré nám pomohli pri napĺňaní zámeru rozvíjať detské myslenie a schopnosť učiť sa.

Poznámka

Tento príspevok prináša čiastkové výsledky riešenia projektu VEGA č. 1/0100/14 *Obraz dieťaťa a detstva v textoch slovenskej umeleckej literatúry*.

Použitá literatúra

- Akin Düzakin [online]. [Popis urobený 24. 2. 2016] Dostupné na internete: <http://www.akinduzakin.com/sample-page/>
- BECKER, Udo. (2007). *Slovník symbolů*. 2. vyd. Praha: Portál. 352 s. ISBN 978-80-7367-284-3.
- CIMERMANOVÁ, Ivana. (2014). Graphic Novels in Foreign Language Teaching. In: *Journal of Language and Cultural Education*, 2 (2), s. 85 – 94. ISSN 1339-4045 (print), ISSN 1339-4584 (online).
- ECO, Umberto a kol. (1995). *Interpretácia a nadinterpretácia*. Bratislava: Archa. ISBN 80-7115-080-0.
- FISHER, Robert. (2004). *Učíme děti myslet a učit se. Praktický průvodce strategiemi vyučování*. 2. vyd. Praha: Portál. 174 s. ISBN 80-7178-966-6.
- McCLOUD, Scott. (1993). *Understanding comics*. New Your: HarperPerennial.
- MIKO, František – POPOVIČ, Anton. (1978). *Tvorba a recepcia*. Bratislava: Tatran.
- OBERT, Viliam. (2003). *Rozvíjanie literárnej kultúry žiakov*. Bratislava: Vydavateľstvo Poľana. ISBN 80-89002-81-1.
- PETTY, Geoffrey. (1996). *Moderní vyučování*. 3. vyd. Praha: Portál. 382 s. ISBN 80-7178-978-X.
- PETŘÍČEK, Miroslav. (2014). *Obraz a slovo. Slovo a obraz*. Ilustrácie: R: Fila. Bratislava: Slovart. 144 s. ISBN 978-80-8085-297-9.
- RAKÚS, Stanislav. (1994). Látka, téma, problém, tvar. In: *Realizácie textu*. 1. vyd. Red. S. Rakús. Levoča: Modrý Peter, s. 5 – 12.
- GAARDER, Jostein. (2014). *Anton a Jonatán*. Ilustroval: Akin Düzakin. Preložila: J. Cihová. 1. vyd. Praha: Albatros. ISBN 978-80-00-03693-9.
- PETRÍKOVÁ, Martina. (2011). *Umelecký text v tvorivých interpretáciách. Teória – poetológia – aplikácia*. 1. vyd. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity. 168 s. ISBN 978-80-555-0424-7.
- Inovovaný štátny vzdelávací program. Slovenský jazyk a literatúra. [online]. [Popis urobený 24. 2. 2016]. Dostupné na internete: http://www.statpedu.sk/sites/default/files/dokumenty/inovovany-statny-vzdelavaci-program/sjl_nsv_2014.pdf
- Štátny vzdelávací program. Slovenský jazyk a literatúra (Vzdelávacia oblasť: Jazyk a komunikácia). Príloha ISCED2. (2009). Bratislava:

Štátny pedagogický ústav. 139 s. [online]. [Popis urobený 2. 7. 2015].
Dostupné na internete:

http://www.statpedu.sk/files/documents/svp/2stzs/isced2/vzdelavacie_o_blasti/slovensky_jazyk_a_literatura_isced2.pdf

ZELINA, Miron. (1996). *Stratégie a metódy rozvoja osobnosti dieťaťa (metódy výchovy)*. 2. vydanie. Bratislava: IRIS. 236 s. ISBN 80-967013-4-7.

Resumé

This paper focuses on the reflection of the issue of graphic book as an issue in interpretation and learning, the prerequisite for the developing children's thinking and learning abilities in lower secondary education. The basis for this paper is ISCED2, and the theory proposed by R. Fisher (2004). Depending on the specific objectives of the analysis and interpretation of a literary text in the context of didactic communication, in line with the ambition to develop children's thinking, and the ability to learn, teaching strategies and methods that help to meet the declared intention are proposed.

Possible forms of reception of the artistic text in school environment are considered, and a proposal to work with graphic book that may become a methodological proposal in the context of preparing prospective teachers Slovak / foreign language and literature.

Kontaktné údaje

PaedDr. Martina Petříková, PhD.

Katedra slovenskej literatúry a literárnej vedy

Inštitút slovakistiky a mediálnych štúdií

Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove

Ul. 17. novembra č. 1

Prešov

080 01

Slovenská republika

mpetrikova9@gmail.com